

Monumentnummer*: 527208

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 23 april 2003
Kadaster deel/nr 82975/142

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Hoek van Holland Rotterdam Zuid-Holland

Locatiennaam Locatieomschrijving
Hoek van Holland Voorlopig

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Hoek van Holland B 5365

Omschrijving**

Inleiding

KUSTVERDEDIGINGSFORT, genaamd 'Fort aan den Hoek van Holland' of 'Maasmond', hoofdonderdeel van het gelijknamige complex, in 1881-1888 gebouwd ter verdediging van de monding van de Nieuwe Waterweg, die in 1870 gereedkwam. Het fort consolideerde de uitbouw van het vestingstelsel langs de kust, vastgelegd in de Vestingwet van 1874. N.B. In de bezettingstijd, toen in het fort o.a. een Duitse bakkerij was gevestigd, zijn alle ijzeren gepantserde geschutskoepels met kanonnen uit het fort gesloopt. Ook de ingebouwde stoomketel met stoommachines is destijds verwijderd. In 1995 werd het oude silhouet van het fort weer hersteld door de in spuitbeton gegoten reconstructie van de koepels, vervaardigd door Aannemingsmaatschappij Gebroeders Koudijs B.V. uit Oud-Beijerland.

Omschrijving

Het pantserfort bestaat uit een escarp (hoofdgebouw), omgeven door een grotendeels droge gracht van zeven meter breed en ongeveer zeven meter diep en een twintig traveeën tellend contrescarp (buitenringgebouw) aan de landzijde (noord). Het hoofdgebouw heeft in plattegrond de vorm van een vierhoek, waarvan de hoeken aan de noord- en zuidzijde zijn afgesneden. Het escarp van het fort telt een verdieping op de begane grond en een tussenverdieping - de zogenaamde gangspil - die toegang verstrekt

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

tot de iets hoger gesitueerde geweergalerij. In de koepels A en B waren oorspronkelijk naast de gangspilverdieping ook een projectielverdieping aangebracht. Deze laatste is alleen in de A-koepel nog aanwezig. De met zadeldaken overkapte holleberen verbinden op de afgesloten noord- en zuidhoeken het hoofdgebouw via een carponnière en een hiermee in verbinding staande trap met de buitenring. De carponnières met vleugels aan weerszijden van de hollebeer verdedigden de flanken van de gracht. Hiertoe zijn elk van de vleugels uitgerust met twee afsluitbare schietgaten. Aan weerszijden van de holleberen wordt de droge gracht onderbroken door natte delen, de zogenaamde diamantgrachten. Deze staan door middel van een buis door de hollebeer met elkaar in verbinding. De gebouwen - behalve de koepelonderbouwen, die werden onderheid - zijn gebouwd op staal met een gemetselde onderbouw waarop een betonlaag van brikkenbeton afgedekt met zand. De onderheide, geheel opgemetselde, ronde onderbouw van de koepels in het hoofdgebouw staan 'los' van het overige gedeelte. De kozijnen van de (getoogde)vensters zijn van hout. De vensters aan de buitenring hebben van binnenuit verschuifbare ijzeren pantserluiken. Alle gevelmuren zijn afgedekt met een rollaag. Waar de rollagen elkaar onder een hoek ontmoeten is een gebosseerde natuursteen aangebracht. Boven de hoofdingang, in de rollaag, bevindt zich een natuursteen met inscriptie '1883', het jaartal waarin het hoogste gemetselde punt werd bereikt. Het hoofdgebouw bevat aan de landzijde, en geschakeerd aan een gang, tien logiesverblijven met gemetselde tongewelven. De verblijven worden verlicht door getoogde tweeledige vensters, die alleen naar binnen kunnen worden geopend. Aan de gangzijde, steeds aan weerszijden van de in het midden gelegen deur, is eveneens een getoogd venster aanwezig. De logieslokalen in het fort hebben alle een schoorsteenaansluiting voor een kachel en regelbare ventilatie/luchtpijp. In het hoofdgebouw bevinden zich voorts de voormalige kamer van de commandant, met aangrenzend de telegraaf/telefoonkamer, en werkplaatsen voor een timmerman, schoenmaker en (wapen)smid. Rond elke koepelonderbouw bevinden zich een kruithamer, een kardoesvulplaats en een kardoesopslagruimte; ruimten voor onge vulde en gevulde projectielen. Deze ruimten zijn aan de waterzijde en de noordwesthoek beschermd door een zeven meter dikke spouwmuur gevuld met zand. In de buitenring bevinden zich aan de grachtzijde de ruimten voor apotheek, verbandkamer, ziekenzaal, toegang tot de lift, twee keukens, voorraadkamers, logiesverblijven en de nog geheel complete bakkerij uit de bouw tijd met bijbehorende onderdelen. Het fort dat in oorsprong de monding van de Nieuwe Waterweg verdedigde, had als hoofdbewapening vier kanonnen van 24 cm kaliber, opgesteld in twee naast elkaar gelegen pantserkoepels A en B en twee kanonnen van 15 cm in de kleinere en lager gelegen koepel C in de zuidwesthoek. Schuin achter de koepel B, met zicht op de Nieuwe Waterweg, de monding en de landzijde, was een observatie/commando koepeltje geplaatst. Het fort is ten behoeve van de nabije verdediging aan de landzijde uitgerust met een gepantserde infanterie-/geweergalerij. De geweergalerij met twee hoeken van 45 graden, is gesitueerd op de tussenverdieping (de gangspilverdieping) van de koepel A en B en wordt door dwarsmuren verdeeld in twaalf traveeën. De dwarsmuren zijn van brikkenbeton en voorzien van rondboogvormige doorgangsoeningen. Ter overkluizing is gebruik gemaakt van twee lagen spoorijzers. De gietijzeren steunen (dertien staties) voor de pantserplaten van deze galerij werden geleverd door de Duitse firma Gruson en zijn gesigneerd H. Gruson - Buckau - Fort Maasmond. De pantserplaten zijn waarschijnlijk geleverd door een Frans hoogovenbedrijf. Elke travee heeft in het midden een half rond schietgat voor een mitrailleur, geflankeerd door twee vierkante geweerschietgaten en heeft een betonnen schootstafel voor het instellen van het vizier, waarvan er nog twee in de oorspronkelijke staat aanwezig zijn. In het totaal heeft de geweergalerij 34 geweer- en 6 mitrailleurschietgaten, alternerend aangebracht in een schietopstelling van een mitrailleurschietgat geflankeerd door twee geweerschietgaten en één opstelling van vier geweerschietgaten. In de noord- en zuid caponnière zijn in totaal vier mitrailleur-, vier schrootkanon- en veertien geweerschietgaten aangebracht. De twee holle beren hebben in totaal zestien geweerschietgaten. De schietgaten in de holle beer en de caponnière zijn afsluitbaar en dienden voor de verdediging van de flanken van de gracht. Het glacis (dak) van het hoofdgebouw is van buiten naar binnen respectievelijk opgebouwd uit een talud, een breed vlak, een talud, een geweergalerij, een steil talud en de koepels A en B. Voor het draaien van de koepels A en B waren in oorsprong stoommachines aanwezig; deze zijn in de oorlog verwijderd. Het glacis is van binnenuit bereikbaar via een met een

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

pantserluik afsluitbare ijzeren klimkoker, uitkomend op het glacis tussen de A en B-koepel, hier vlakbij staat de vlaggenmast. Het dak is rondom voorzien van luchtkokers. Van buitenaf was het glacis oorspronkelijk bereikbaar via een ijzeren ophaalbrug. Deze is inmiddels vervangen door een vaste brug boven de holle beer in de noord-oosthoek. Onder deze brug is op de holle beer een vast, versperrend smeedijzeren hekwerk geplaatst. Het fort heeft een eigen drinkwatervoorziening (niet meer in gebruik maar nog wel werkend). Het hemelwater, vallend op het hoofdgebouw en buitenring en vervolgens gefiltreerd door de zand- en grindlaag op de betondekking, wordt via druipkokers afgevoerd naar de tien gemetselde regenbassins onder de gebouwen. Een teveel aan hemelwater wordt vanzelf via een buizenstelsel in de natte delen van de droge gracht afgevoerd naar de Nieuwe Waterweg. Het drinkwater kon met handpompen (waarvan er nog twee in het fort aanwezig zijn) worden opgepompt.

Waardering

Kustverdedigingsfort aan de Maasmond, hoofdonderdeel van het complex Fort aan den Hoek van Holland met bijbehorende onderdelen, als goed bewaard voorbeeld van een laat negentiende-eeuws kustverdedigingswerk van algemeen belang wegens de strategische, militair- en architectuurhistorische waarde, de situationele waarde in verband met de aanleg van de Nieuwe Waterweg en de politiekhistorische waarde met name wegens de hier op 13 mei 1940 gehouden laatste Ministerraadsvergadering, voorafgaand aan de evacuatie van de regering naar Engeland.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Fort, vesting en -onderdelen

Functie

Kustfort